



УДК 75. 071. 1 (477) “19” Кондратович

ORCID 0000-0002-9540-700

DIO: <https://doi.org/10.33838/naoma.27.2018.243-249>

Анна Чейпеш

аспірантка кафедри теорії та

історії мистецтва НАОМА

Науковий керівник кандидат мистецтвознавства, доцент **Н. Ю. Белічко**

acheipesh@ukr.net

ОБРАЗ ЖІНКИ У ПОБУТОВИХ ТВОРАХ Е. КОНТРАТОВИЧА

Анотація. У статті досліджено жанрові твори раннього періоду та періоду розквіту творчості Е. Кондратовича, які тематично можна поділити на окремі серії. Проведено мистецтвознавчий аналіз типових робіт з кожної серії.

Визначено основні художньо-виражальні засоби, якими послуговувався художник. Висвітлено еволюцію манери митця.

Ключові слова: Ернест Кондратович, закарпатська школа живопису, побутовий жанр, тема материнства.

ОБРАЗ ЖЕНЩИНЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ БЫТОВОГО ЖАНРА Э. КОНТРАТОВИЧА

Анна Чейпеш

Аннотация. В статье исследуются произведения раннего периода и периода расцвета творчества Э. Кондратовича, которые тематически можно поделить на отдельные серии. Проведен искусствоведческий анализ характерных работ для каждой серии. Определены основные художественно-выразительные средства, которыми пользовался художник. Показано эволюцию манеры художника.

Ключевые слова: Эрнест Кондратович, закарпатская школа живописи, бытовой жанр, тема материнства.

THE IMAGE OF A WOMAN IN EVERYDAY WORKS OF E. KONTRATOVYCH

Anna Cheipesh

Annotation. In the works of E. Konratovych in the early period and the period of heyday, there are the everyday works, the main character of which is a woman. In the early period (1930–1943), the image of woman plays in the main theme of begging – disadvantaged women, suffered beggars. This is connected with the showing the fate of the Verkhovyna population, which suffered because of the World Economic Crisis of the 1930s. At that time, the artist was also interested in the folklore and mysterious world of the legends and myths of the Carpathians, embodied in the original female types. The works of the early period are executed mainly in the expressionist style, which are characterized by roughness and deformation of the form, dramatic, contrasting colors. A special role was assigned to the landscape, which the artist used as a means of enhancing of the emotional color. In some of the works, the main characters are depicted against the background of ruined houses, bare trees, which increases the sense of tragedy, drama. In others, the landscape is neutral or conditional, which suggests the indifference to the fate of the depicted women.

With the beginning of the period of heyday (1944–1990), the range of topics devoted to the life of the Transcarpathian peasantry is expanding considerably. In works, the woman acts in the characted of a mother («Transcarpathian Madonna»), a reaper, a laundress, a harvester. Launched in the 1930s, a series devoted to the fate of women, became more significant in the 1960s–1970s. The works of the period of heyday are mainly executed in the style of expressionism. Forms of objects are molded with a soft brush stroke, the rhythm of the composition is built on the motion of brushwork, rounded lines. The artist prefers rich, vivid color that enhances the life-affirming emotions. The landscape also takes on an uplifting mood.

Regardless of color, stylistic preferences and compositional changes, E. Konratovych's works, devoted to the image of women are designed to glorify a woman as a mother and a worker, to create her idealized image for inspiration and admiration.

Key words: Ernest Konratovych, Transcarpathian school of painting, everyday genre, the theme of motherhood.

Постановка проблеми. У творчості Е. Конратовича раннього періоду (1933–1943) та періоду розквіту (1944–1990) наявні жанрові полотна, головним персонажем яких виступає жінка.

Початок творчості художника представлений переважно жанровими роботами із гострою соціально-викривальною тематикою. В них він розкривав наслідки Світової кризи, що призвела до зменшення рівня якості життя селян гірських районів, збідніння та вимирання сіл Верховини. Художник створював цілі серії портретів жебраків, безробітних, волоцюг. В картинах 1930-х років жіночий образ також подається в контексті основної теми періоду – жебрацтва. Примітно, що жанрові твори на тему роботи жінок у полі, збору врожаю, прання та серію «Закарпатські мадонни» художник розпочав наприкінці 1930-х – на початку 1940-х років, створивши по дві-три роботи підготовчого характеру. На початку 1970-х років він повернувся до обраних тем та глибше розкрив їхній зміст. Можна припустити, що це обумовлено історичним чинником. Період початку творчості митця припав на час перебування Закарпаття у складі Чехословацької республіки, влада якої лояльно ставилася до крайових художників, сприяючи розвитку місцевого культурно-мистецького осередку. 1970–1980-ті роки передували «періоду застою», що зумовило необхідність дотримуватися основного напрямку у мистецтві соцреалізму. Тому живописець відкликався тематично саме на віяння та вимоги пануючого стилю.

Актуальність дослідження обумовлена потребою провести комплексне вивчення живописної спадщини Е. Конратовича, проаналізувати його життєвий і творчий шлях.

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Стаття написана в рамках дисертаційного дослідження «Творча спадщина Ернеста Конратовича у контексті розвитку закарпатської школи живопису».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основну джерельну базу про творчість Е. Конратовича становлять наступні видання. Альбом В. Мартиненко з серії «Художники України» (1973) найбільш повно висвітлює біографію і творчість митця. Автор проаналізувала твори раннього періоду, показала процес формування творчої особистості та зміну стилістичних рис художника.

У монографії Г. Островського «Образотворче мистецтво Закарпаття» (1974) розглянуто історично-соціальну картину на Закарпатті та зародження оригінальної місцевої школи. Автор акцентує увагу на провідних постатях, розглядаючи розвиток їхньої творчості та поступові зміни творчої манери.

Велику кількість репродукцій представляє альбом «Ернест Конратович» (2007) зі вступними статтями мистецтвознавців О. Федорука та О. Приходько, в яких проаналізовано творчість і життєвий шлях художника.

Зазначення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. В усіх вищезазначених джерелах відсутній вичерпний огляд, присвячений темам праці та материнства. Оскільки художньо-виражальні засоби митця під час роботи зазнавали стилістичних та композиційних змін, у цій статті досліджуються їхні особливості у полотнах згаданої тематики.

Новизна наукового дослідження. Вперше побутові твори, в яких головним героєм виступає жінка, поділено на серії, які висвітлюють різні сторони

життя жінки та особисте ставлення автора до її долі.

Методологічне та загальнонаукове значення авторських розробок. Дослідження доповнює загальну картину розвитку побутового жанру в мистецтві закарпатської школи.

Виклад основного матеріалу. Е. Контратович розпочав свій творчий шлях на початку 1930-х років. Художник став відомим своєрідними творами з гострою соціально-викривальною тематикою, зображуючи такі проблеми як жебрацтво, голод, злидні закарпатського народу. В цих картинах він часто звертався до образу жінки як головного персонажу. Оскільки жінка, мати сприймається як уособлення ніжності й тендітності, часто ідеалізується у творах мистецтва, митець свідомо зображував її страждання та біль використанням подібних прийомів досягаючи необхідного емоційного напруження. Живописець наголошував, що його завжди надихали жінки, кажучи, що «не було б жінок, не було би й мистецтва» (В Ужгороді 3).

У 1930-ті роки у доробку митця з'являються перші роботи, що змушують глядача співчувати зображеним героям – жінці, матері, дитині. Ранні полотна (1933–1943 роки) відбивають трагічні наслідки світової економічної кризи, часи, коли потерпали гірські поселення Закарпаття. Знедолені жінки, що просять милостиню («Жебрачки», 1938), покинуті напризволяще мати з дитиною («Бідна Верховина», 1936), старенька, яка шукає нового житла, йдучи повз згарище («Зруйнована хата», 1938) якомога краще виявляють особисте ставлення художника до своїх героїнь. Він вдало застосовує колір, підсилюючи загальний настрій творів використанням монохромного та похмурого колориту.

Композиційне вирішення характерне для експресіонізму (гіперболізація, деформація форми). Таким чином живописець виразно показує внутрішній емоційний стан жінок.

На початку 1940-х років Е. Контратович захоплювався містичним світом міфів та легенд Закарпаття.

Фольклорні ремінісценції вилились і в таких роботах, як серпанкова акварель «Веснянка» (1940-ті рр.), кілька варіантів темпераментно написаного казкового портрета «Ворожилі» (1942–1943), можливо, відгуку дитячої захопленості циганською тематикою, а також варіанти «Відьми» (1939–1940 рр.) –

примарно блідої, розкуйовдженої старої, яка разом із вирячкуватим котиськом призвичаїлася потемки доїти чужих корівок. (Мартиненко 15)

Сам художник об'єднував ці образи у серію «Народні вірування».

З 1939 року Е. Контратович звертається до теми материнства. Створені зображення під загальною назвою «Закарпатські мадонни» є «...свідченням глибокої віри митця в незнищенність правди, краси, духовної шляхетності народу» (Островський 4). В контексті передвоєнних подій подібне звернення стало своєрідною відрадою для митця. В картинах вбачається пошук узагальненого ідеалу краси, жіночності та віри, адже переважна кількість творів має схожу композиційну побудову з іконами Богоматері із Немовлям.

Розпочинається серія роботою «Мати з дитиною» (1939), яка демонструє продуману побудову композиційного простору. На тлі умовного пейзажу сидить жінка з дитиною на руках. Розгублений, спрямований в нікуди погляд матері, накинута на плечі великий чоловічий одяг, пов'язана на палицю торбинка – відверто говорять про поневіряння. Е. Контратович використовує пейзаж для створення своєрідного контрасту між емоціями жінки та байдужістю оточуючого світу до її долі. Позбавлений змістовного навантаження він використаний як нейтральне тло.

У полотнах періоду розквіту, звертаючись до подібної композиційної побудови зображення жінки з дитиною, пейзажу буде відведена підтримуюча роль. Красивид буде наділений піднесеним та радісним звучанням.

З 1970-х років художник продовжує серію «Закарпатські мадонни». У 1970 році створив дві картини – «Верховинська Мадонна» та «Мадонна під яблунькою». Важко сказати, яка з них написана раніше, вони схожі композиційно та за колоритом. Жінка у народному вбранні з дитиною на руках сидить під яблунею, над їхніми головами схилилися гілки з рясними плодами. Очевидно, що митець перебував у пошуках більш виразного втілення свого задуму – «Мадонна під яблунькою» написана досить реалістично, приділено увагу обличчям портретованих героїнь, колір роботи спокійний, без яскравих акцентів. У зображенні «Верховинська Мадонна» художник використав художні засоби «карпатського» експресіонізму, що особливо

виявилось у декоративному, чистому, місцями локальному кольорі, спрощених формах предметів. Плавний округлий ритм повторюється в нахилі гілки дерева, у схилених головах дитини та матері, у складках сукні.

Полотно під назвою «Над колискою» тематично відносяться до серії «Закарпатські Мадонни», хоча й відрізняються композиційно, але змістовне наповнення залишилося незмінним. Художник звертався до подібного сюжету у 1950-му та 1970-му роках. На прикладі цих двох відомих робіт можна прослідкувати вдосконалення художньо-виражальних засобів.

У творі «Над колискою» 1950-го року увагу зосереджено на індивідуальностях матері й дитини. Фігури розміщені в центрі, оточені, як уже було сказано, гілками яблуні, що тяжіють під вагою плодів. Зі слів живописця відомо, що його приваблював колір яблуні. Контрастні червоний та зелений кольори гармонійно поєднані завдяки правильному вибору відтінків обох. Використанням домінантного у колористичній системі червоного художник підкреслив важливі аспекти, які привертають увагу глядача. Типовий для картин Е. Контратовича ритм, побудований плавними округлими лініями, повторюється у гілках дерева, яблуках, формі кошика тощо.

Робота «Над колискою» 1970-го року вражає своєю цілісністю та завершеністю. Плавний ритм створює замкнену по колу композицію. Приглушений м'який колорит побудований на злагодженому поєднанні контрастних відтінків червоного, зеленого та синього. Відтінки синього, які утворюють тіні на колісці та одязі, створюють враження, що картина написана з натури у передвечірній час.

З 1940-го року Е. Контратович почав розробляти тематику жіночої праці в полі. Багатофігурні «Жниці» та «В'язання снопів» стають першими з серії «Жниці». Вони мають схожу композицію та колорит, які художник майже без змін повторить у варіантах 1970-х років. Полотно «Жниці» вирішено у теплом, м'якому колориті, композиція замкнена по колу, що змушує глядача звернути увагу на коліску, до якої спрямовані й погляди жниць. У роботі «В'язання снопів» глибина простору побудована на співвідношеннях насичених синіх, червоних, жовтих тонів.

На початку 1970-х років художник пише авторський повтор до твору «Жниці» (1940). Від попереднього варіанту робота відрізняється конкретизацією малюнка, увагою до індивідуальних рис героїнь. Пейзаж, на тлі якого зображені жниці, художник збагатив зображеннями соняхів. Завдяки використанню теплої гама кольорів, великої кількості відтінків жовтого, зеленого художник зумів майстерно відтворити атмосферу спекотного літнього дня. За стилістикою та задумом полотно тяжіє до соцреалізму – врівноважена композиція, оспівування трудових буднів радянської жінки, яка прекрасна у своїй праці та материнстві.

Завершальним акордом серії можна назвати твір «Жниці» 1970-го року. Художник демонструє зрілу манеру та характерні стильові риси. Розташування фігур жниць залишилося незмінним, як і в ранніх роботах серії. Завдяки вдалій побудові композиційного простору Е. Контратович переконливо зобразив момент, ніби вихоплений з реальності – мати схилилася до коліски з немовлям, інші жниці теж припинили працювати. Очевидно, що образ жниці-матері надихав автора своєю мужністю, витривалістю та, водночас, жіночністю, тендітністю. Форма предметів побудована типовими м'якими мазками, які є в зображенні неба, снопків пшениці, силуетах жниць. Художник використав насичені, чисті барви. На першому плані він довгими мазками накладав щільно один до одного жовтий, помаранчевий і зелений кольори, чим добився ефекту перетікання одного кольору в інший.

Окрім багатофігурних композицій, художник звертався і до одноосібних. Наразі відомо три – «Жниця» (1946), «Жниця» та «Жниця, що відпочиває» (обидві – початку 1960-х років). Прикладом такого композиційного вирішення є «Жниця» 1946 року. Е. Контратович використав врівноважену композицію та яскравий колорит, побудований на співвідношеннях теплих жовтих та холодних синіх тонів. Митець зобразив жінку в оточенні квітів, які утворюють вінок навколо її голови. Всі ці деталі – квіти, дитина на руках, відкладений серп – є виразним символом радості материнства.

Дещо інший сенс живописець вкладав у роботи 1960-х років, де зображені жниці, які відпочивають від праці. В картині «Жниця» Е. Контратович змінив головний смисл твору – жінка тримає в руках

лише серп. В роботах зникає символіка материнства, тобто художник робить акцент саме на образ жінки-трудівниці.

«Жниця, що відпочиває» та «Жниця» схожі за теплим колоритом. Використана композиція дає підстави вважати, що вони є складовими одного триптиху. Автор вирішив одну роботу у вертикальному форматі, іншу – в горизонтальному та витримав їх в одній стилістиці. Права частина на сьогодні невідома.

З 1970-х років Е. Контратович створює низку багатофігурних творів, головною темою яких є збирання врожаю. Використовуючи символіку врожаю як благоденства та багатства в радянський час, художник таким чином тематично відгукнувся на вимоги епохи. Тема неодноразово втілювалася в його роботах, зокрема «Збирання яблук» (1969), «Збір соняшників» (1960, 1970-ті), «Збір картоплі» (1974), «Збір малини» (1985).

Однією з найхарактерніших картин цього часу є «Збирання яблук» (1969). Надзвичайно декоративний за кольором твір, побудований на плавному ритмі ліній та площин, є типовим зразком «карпатського експресіонізму» у творчості Е. Контратовича.

Роботи, присвячені збору врожаю соняшників, з'являються у 1960-ті та 1970-ті роки. Завдяки використанню врівноваженого ритму плавних ліній художник зумів створити рух подібний до танцю, що особливо простежується у першому варіанті роботи «Збір соняшників». Для підкреслення ритму він використав і симетричну композицію. Сюжет твору 1970-го року стилістично та за колоритом тяжіє до соцреалізму. Соняшник можна назвати однією з улюблених квітів закарпатського живописця, адже в усіх періодах повсякчас з'являлися його образи – «Соняшник» (1940), «Соняшники під яблунею» (1970), «Квіти перед хатою» (1975).

У 1970-му році Е. Контратович звернувся до образу жінки-пралі, написавши два полотна з однойменною назвою. Трактування образу можна віднести до окремого соціального типажу в стилі соцреалізм – жінка-трудівниця. Оскільки художник не раз наголошував на своїй відвертій неприхильності пануючому мистецькому стилю, він намагався уникати нарочито характерних йому художніх засобів. Митця часто критикували за похмурість тонів (у них вбачали «неіснуючий» песимізм), відсутність

типових зображень, присвячених прославленню радянських буднів народу.

Практично ніякої участі в громадському житті за радянського режиму не брав. Мистецтвознавець професор І. Поп пояснював, що у період комуністичного режиму Контратович під маскою дивака зберігав незалежність художника (Фединишинець 5).

Митець намагався відгукуватися на партійні вимоги тематично – зображував сцени збору врожаю, роботи в полі.

Сам Е. Контратович неодноразово розповідав про критику своїх творів за радянських часів.

Було таке, що знімали з виставки мої пейзажі, бо написані у похмурих тонах. А раз темна фарба – значить песимізм. Отже, не вірю в майбутнє. А в Радянському Союзі песимізму бути не може. У нас все fajно, ідеально. Я оборонявся дуже хитро. Кажу: «Тоді треба критикувати газети, бо друкують чорною фарбою. Букви мають бути червоними» (Федорук 99).

Відгуком на вимоги часу можна вважати наявність червоного кольору в творах. Якщо інтерпретувати його як колір доби, можна пояснити значну кількість акцентів червоного у роботах із серії жниць, збору соняшників – червоні хусточки, вишивка на сорочках, квіти в полі.

У 1973 році в Києві успішно пройшла перша персональна виставка Е. Контратовича. Експоновані жанрові твори вразили глядачів яскравими барвами національного одягу закарпатців.

Постаті в картинах-композиціях були намальовані в народному одязі жителів Закарпаття. Для Києва це було щось нове. Виставка одержала схвальні відгуки... Виставка творів була представлена і в Будинку Товариства зв'язку з українцями за кордоном. Запланована вона була на кілька тижнів, але експонувалася протягом півроку... Товариство висловило мені подяку за пропаганду українського мистецтва. (Контратович 1)

У стенограмі обговорення виставки Л. Владич підкреслює, що у творах із серії «Закарпатські Мадонни» «є оптимізм, там відчувається сила народу, там висловлена віра художника в силу народу» (Виставка 52).

На цій виставці також експонувалося близько двадцяти картин раннього періоду та розквіткутворчості художника, присвячених образу жінки.

Для художника образ жінки та матері був натхненням та ідеалізованим втіленням чистоти й ніжності у світі. Митець наділяв їх різними рисами, демонструючи їхні страждання та боротьбу, умиротворення та спокій.

Головні висновки. Образ жінки у творчості Е. Контратовича присутній у ранніх творах та у роботах періоду розквіту. Починав художник із зображень обездолених та страждаючих жінок, органічно вписуючи їх у загальний настрій творів 1930-х років. Зацікавлення фольклором художник також втілює в оригінальних жіночих типажах.

Наприкінці 1930-х років Е. Контратович розпочинає серію «Закарпатські мадонни», де оспівує материнство. Відомо три картини серії, інші з'явилися значно пізніше – у 1950-х та 1970-х роках. З початку 1940-х художник почав цікавитися темою праці жінки. Так, з'являється серія «Жниці», до якої можна зарахувати однакові за композиційним вирішенням твори з однойменною назвою. Подібно до «Закарпатських Мадонн», серія «Жниці» отримала продовження у 1970-ті роки. Жінки стають героїнями робіт зі сценами праці, зокрема, збирання врожаю, прання (1970-ті). Ці твори можна назвати певним тематичним відгуком на вимоги соцреалізму.

На прикладі згаданих полотен простежується еволюція манери та колористичних вподобань митця. Для створення робіт раннього періоду художник використовував стильові ознаки експресіо-

нізму, зокрема деформацію предметів, узагальнення та спрощення форми. Колорит, що будується на контрасті теплих червоних, жовтогарячих та холодних фіолетових, синіх тонів підсилює відчуття тривоги й напруги. Особливу роль Е. Контратович відводив пейзажу. В одних роботах використовував драматичне тло, зокрема, розвалені хати, мертві дерева, що посилювало відчуття горя, трагічності. Натомість нейтральний, умовний пейзаж підкреслював байдужість зовнішнього світу.

Картини періоду розквіту (1944–1990) виконані переважно у стилі експресіонізму. Форми предметів побудовані широким мазком, ритм створюється плавними, округлими лініями, що повторюються у фігурах, елементах природи. Художник звертався до яскравого колориту, побудованого на гармонійному поєднанні контрастних кольорів. Пейзаж також набуває піднесеного звучання.

Незалежно від колориту, стильових уподобань та композиційних змін, роботи Е. Контратовича, в яких головним персонажем є жінка, покликані прославляти її як матір та робітницю, створювати її ідеалізований образ.

Перспективи використання результатів дослідження. Отримані результати можуть бути використані для формування комплексної оцінки творчості Е. Контратовича, загальної картини розвитку як закарпатської мистецької школи, так і побутового жанру в цілому.

Цитовані праці

- «В Ужгороді вийшов новий альбом Ернеста Контратовича». *Едельвейс Закарпаття* 13 Берез. 2008: 3. Друк.
- «Виставка живописи художника Контратовича Э. Р. 18 сентября 1973 г. (приглашения, афиша, каталог, репродукции, стенограмма обсуждения, отзывы посетителей)». *Центральный Государственный архив-музей литературы та мистецтва*. Ф. 581. Оп. 1. Спр. 92. [Київ], 1973: 52. Печать.
- Контратович, Ернест. *«Світ, наповнений барвами»: Ювілейна ретроспективна виставка з нагоди 90-річчя від дня народження*. Ужгород: 2002. Друк.
- Мартиненко, Валентина. *Контратович Ернест: Альбом*. Київ: Мистецтво, 1973. Друк.
- Островський, Григорій. *Контратович Ернест Рудольфович: Каталог виставки творів*. Київ, 1990. Друк.
- Островський, Григорій. *Образотворче мистецтво Закарпаття*. Київ: Мистецтво, 1974. Друк.
- Фединишинець, Володимир. «Виокруглі барвисті кути Ернеста Контратовича». *Новини Закарпаття* 16 Трав. 2002: 5. Друк.
- Федорук, Олександр, Рижова, Галина, авт. вступ. ст. *Контратович Ернест: альбом*. Ужгород: Карпати, 2007. Друк.

References

- «V Uzhgorodi vyjshov novyj albom Ernesta Kontratovycha». *Edelvejs Zakarpattya* 13 berez. 2008: 3. Print.

«Vyistavka zhivopisi hudozhnika Konratovicha E. R. 18 sentyabrya 1973 g. (priglasheniya, afisha, katalog, reproduksii, stenogramma obsuzhdeniya, otzyivyi posetiteley)». *Tsentralniy Derzhavniy arhiv-muzei literaturi ta mystetstva*. F. 581. Op. 1. Spr. 92. [Kyiv], 1973: 52. Print.

Konratovych, Ernest «*Svit, napovnenyj barvamy*»: *Yuvilejna retrospektyvna vystavka z nagody 90-richchya vid dnya narodzhennya*. Uzhgorod: 2002. Print.

Martynenko, Valentyna. *Konratovych Ernest: Albom*. Kyiv: Mystecztvo, 1973. Print.

Ostrovskij, Grygorij. *Konratovych Ernest Rudolfovyh: Katalog vystavky tvoriv*. Kyiv, 1990. Print.

Ostrovskij, Grygorij. *Obrazotvorche mystecztvo Zakarpattya*. Kyiv: Mystecztvo, 1974. Print.

Fedynyshynecz, Volodymyr. «Vyokrugli barvysti kuty Ernesta Konratovycha». *Novyny Zakarpattya 16 Travn*. 2002: 5. Print

Fedoruk, Oleksandr, Ryzhova, Galyna, avt. vstup. ct. *Konratovych Ernest: albom*. Uzhgorod: Karpaty, 2007. Print.

Подано до редакції 18.11.2018

Рецензенти:

Коприва А. Т. – кандидат мистецтвознавства, доцент;

Белічко Н. Ю. – кандидат мистецтвознавства, доцент.